

UNIWERSYTET W BIAŁYMSTOKU

Wydział Prawa

Katedra Prawa Międzynarodowego Publicznego

STRESZCZENIE DYSERTACJI NAUKOWEJ

**BILATERLANA WSPÓLPRACA TRANSGRANICZNA
BIAŁEGOSTOKU I GRODNA.
WYBRANE ASPEKTY PRAWNE**

mgr Włodzimierz Jan Musiał

Rozprawa doktorska

przygotowana pod kierunkiem naukowym

Prof. zw. dr hab. Macieja Perkowskiego

Promotor pomocniczy:

Dr Artur Olechno

Białystok 2019

STRESZCZENIE

W XXI wieku coraz większe znaczenie w kreowaniu i rozwijaniu partnerskich relacji zagranicznych między władzami lokalnymi odgrywa współpraca przygranicznych miast. Podpisane porozumienia między współpracującymi samorządami miejskimi położonymi po dwóch stronach granicy mają na celu wzmocnienie i poprawę partnerskich relacji pomiędzy lokalnymi społecznościami. Miasta partnerskie na podstawie zawartych umów i porozumień zobowiązują się budować i prowadzić współpracę transgraniczną w różnych obszarach przedmiotowych, co lokuje je w obszarze zainteresowania wielu nauk (ekonomia, prawo, socjologia, zarządzanie).

W dostępnej literaturze naukowej dotyczącej analizowanej problematyki brakuje monografii poświęconych temu zagadnieniu. Dostępne źródła koncentrują się przede wszystkim wokół ogólnej tematyki dotyczącej współpracy międzypaństwowej województwa podlaskiego. Brakuje opracowania traktującego o współpracy transgranicznej Białegostoku i Grodna. Stąd istnieje potrzeba szczegółowego przedstawienia praktyki i teorii dotyczącej współdziałania obu tych miast. W ostatnim czasie ukazało się kilka prac opisujących problematykę współpracy przygranicznej. Świadczy to o tym, że problemami prawnomiędzynarodowymi w zakresie funkcjonowania samorządów lokalnych i regionalnych interesują się polscy badacze prawa międzynarodowego.

Polskie i białoruskie jednostki samorządu terytorialnego w swojej współpracy najczęściej bazują na związkach kulturowo-etnicznych, społecznych i historycznych, dlatego też z reguły przebiega ona we względnie harmonijny sposób, z poszanowaniem interesu obu stron.

Podlasie i Grodzieńszczyzna są regionami powiązаныmi historycznie. Znajdowały się one w granicach jednego państwa. Dziejowe wydarzenia mające miejsce na tych terenach łączą się ze sobą, a biografie wielu postaci historycznych mają związek z tymi obszarami. Podobieństwo regionalnych tradycji i sposobu życia oraz pokrewne języki i religia umożliwiają postrzeganie regionów jako części wspólnego środowiska kulturowego.

Problematyka bilateralnych stosunków między samorządami lokalnymi położonymi po dwóch stronach tej samej granicy wyraża się doskonale w relacjach Białegostoku z Grodnem. To właśnie zagadnienie zainspirowało mnie naukowo. O sprecyzowaniu tematu rozprawy zadecydowały kwestie poznawcze i moje zainteresowanie problematyką współpracy transgranicznej.

Celem niniejszej rozprawy jest analiza oraz ocena bilateralnej współpracy transgranicznej Białegostoku i Grodna w świetle prawa międzynarodowego publicznego. Wyodrębnione zostały następujące cele szczegółowe:

1. Identyfikacja aktów prawnych regulujących bilateralną współpracę transgraniczną Białegostoku i Grodna oraz uzupełniających je dokumentów niewiążących.
2. Identyfikacja zakresu przedmiotowego bilateralnej współpracy transgranicznej Białegostoku i Grodna.
3. Wyodrębnienie źródeł i zasad finansowania bilateralnej współpracy transgranicznej Białegostoku i Grodna.
4. Identyfikacja problemów praktycznych bilateralnej współpracy transgranicznej Białegostoku i Grodna oraz próba wskazania perspektyw ich rozwiązania.

Tezą badawczą rozprawy jest stwierdzenie, że prawny wymiar bilateralnej współpracy transgranicznej Białegostoku i Grodna nosi cechy swoiste, przy jednakowym spełnianiu standardu ogólnego. Determinuje to szczegółowe hipotezy możliwe do zweryfikowania:

1. Bilateralna współpraca transgraniczna Białegostoku i Grodna uregulowana jest w aktach prawa międzynarodowego, europejskiego i krajowego.
2. Bilateralna współpraca transgraniczna Białegostoku i Grodna obejmuje bardzo różnorodne dziedziny życia społecznego, w tym m.in.: działalność samorządu terytorialnego, gospodarkę, wymianę informacji, ochronę środowiska, gospodarkę komunalną, transport miejski, opiekę socjalną, co rozszerza wskazane podstawy prawne na regulacje przedmiotowo właściwe.
3. Źródłami finansowania bilateralnej współpracy transgranicznej Białegostoku i Grodna są środki własne, a także krajowe środki zewnętrzne i międzynarodowe środki zewnętrzne, co implikuje skutki prawne, w tym nieuwzględnianie swoistości.
4. Problemy bilateralnej współpracy transgranicznej Białegostoku i Grodna lokują się na różnych płaszczyznach (politycznej, instytucjonalnej, przedmiotowej, finansowej i innych).

W przygotowaniu rozprawy zastosowano różne metody, szczególnie: analizę historyczno-prawną oraz dogmatyczno-prawną, metodę porównawczą, metodę empiryczną, obserwację bezpośrednią i wywiad jakościowy.

Treść rozprawy ujęto w siedmiu rozdziałach. Rozdział pierwszy zatytułowany *Europejska bilateralna współpraca transgraniczna w ujęciu teoretycznym* ma charakter

wprowadzający. Zaprezentowano w nim podstawowe definicje związane z bilateralną współpracą transgraniczną, genezę i ewolucję współpracy transgranicznej w Europie, jak też pojęcie i przedmiot bilateralnej współpracy transgranicznej. Omówione zostały formy bilateralnej współpracy transgranicznej w Europie. W rozdziale drugim *Wymiar prawny europejskiej bilateralnej współpracy transgranicznej* przedstawiono pojęcie i systematykę źródeł prawa regulującą europejską bilateralną współpracę transgraniczną, jak też miejsce europejskiej bilateralnej współpracy transgranicznej w prawie międzynarodowym, prawie Unii Europejskiej oraz w prawie krajowym. Poruszono również problematykę międzynarodowych organizacji i instytucji wspierających tę współpracę, w tym historię ich dorobku w tym zakresie. W rozdziale trzecim zatytułowanym *Status prawny stron bilateralnej współpracy transgranicznej Białegostoku i Grodna* ukazano aspekt podmiotowy europejskiej bilateralnej współpracy transgranicznej Białegostoku i Grodna, przedstawiono ogólną charakterystykę obu miast, omówiono uwarunkowania krajowe określające ich aktywność i status międzynarodowy (politykę zagraniczną państw Polski i Białorusi). Omówiono także kwestię aktywności zagranicznej i statusu obu miast w stosunkach międzynarodowych, ich atrybutów podmiotowych w bilateralnej współpracy transgranicznej oraz dokonano przeglądu praktyki prawnej bilateralnej współpracy transgranicznej Białegostoku i Grodna. W rozdziale czwartym *Podstawy prawne bilateralnej współpracy transgranicznej Białegostoku i Grodna* przedstawiono podstawy bilateralnej współpracy transgranicznej Białegostoku i Grodna w uniwersalnym prawie międzynarodowym publicznym, w prawie Unii Europejskiej właściwym wobec tej współpracy, jak też w międzypaństwowych dokumentach polsko-białoruskich, w prawie krajowym (polskim i białoruskim) i innych właściwych regulacjach. W rozdziale V *Przedmiot bilateralnej współpracy transgranicznej Białegostoku i Grodna* zaprezentowano takie obszary współpracy transgranicznej Białegostoku i Grodna, jak: wzajemna wymiana doświadczeń w zakresie funkcjonowania administracji publicznej, gospodarki, wymiany informacji, kultury, sztuki, oświaty, nauki, turystyki i wymiany młodzieży oraz sportu. Omówiono również kwestię działalności na rzecz poprawy warunków życia mieszkańców. Z kolei w rozdziale VI *Finansowanie bilateralnej współpracy transgranicznej Białegostoku i Grodna* przedstawiono źródła finansowania bilateralnej współpracy transgranicznej Białegostoku i Grodna, zasady jej finansowania, a także związane z nią aspekt praktyczny. W ostatnim rozdziale (VII) *Problemy bilateralnej współpracy transgranicznej Białegostoku i Grodna* omówiono problemy polityczne, instytucjonalne, przedmiotowe oraz te związane z finansowaniem bilateralnej współpracy transgranicznej Białegostoku i Grodna. Wnioski zostały zawarte w zakończeniu pracy. Dołączono także bibliografię, aneks oraz wykazy tabel i rysunków.

Do realizacji procesu badawczego wykorzystane zostały wiążące dokumenty międzynarodowe (głównie traktaty, ale też rozporządzenia unijne), dokumenty z zakresu tzw. miękkiego prawa międzynarodowego (zalecenia, rezolucje itp.) oraz źródła polskie i białoruskie akty normatywne. Uwzględniono także dokumenty samorządowe obu stron. Ponadto wykorzystano przedmiotowo właściwe monografie, artykuły naukowe i statystyki. Korzystano również z odpowiedzi na interpelacje i pytania parlamentarne. Znaczny zasób unikalnych materiałów uzyskano w trybie dostępu do informacji publicznej oraz dzięki

wspieraniu wielu osób i instytucji. Ważną rolę odegrały wyniki badań empirycznych przeprowadzonych na potrzeby rozprawy doktorskiej.

Biorąc pod uwagę powyższe, stwierdzić należy, że wykorzystane w pracy akty prawne m.in. traktaty i rozporządzenia unijne a także dokumenty niewiążące (tzw. soft law) oraz źródła polskie i białoruskie akty normatywne i źródła polskie i białoruskie akty normatywne regulują bezpośrednio bądź pośrednio bilateralną współpracę transgraniczną Białegostoku i Grodna. Dodatkowym źródłem informacji są także monografie, artykuły naukowe, statystyki, interpelacje i pytania parlamentarne, informacje publiczne, a także wyniki badań empirycznych.

Włodzisław Jan Murko
19.04.2019 r.

